

10. Програма роботи з обдарованою молоддю на 2001-2005 рр. Указ Президента України від 8 лютого 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 6. – С. 18-24.
11. Професійна підготовка студентів педагогічних інститутів до виховної діяльності: Зб. наук. статей / За заг. ред. А.Й. Капської. – К.: ІЗМН, 1996. – 96 с.
12. Vgl. u. a. Mehlhorn, 1981. – P. 128-136.
13. Vgl. Mehlhorn / Mehlhorn, 1981. – P. 189-197.
14. Vgl. Schuster u. a., 1981. – P. 123-147.
15. Takacs C. A. Enjoy Your Gifted Child – NEW YORK, 1986. – P. 204-252.
16. Kohlberg L. Stages of Moral Development as a Basis for Moral Education // Moral Education: interdisciplinary Approaches. – Toronto: University of Toronto Press. – P. 347-480.

УДК 372.881'233

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ

Штик І.А., викладач

Запорізький національний університет

Стаття присвячена формуванню комунікативних вмінь в основних видах мовленнєвої діяльності, сприянню якісній підготовці вчителя відповідно до сучасних вимог. У статті доводиться перевага використання автентичного та навчального текстів як важливого засобу формування комунікативної компетенції школярів.

Ключові слова : комунікація, компетенція, автентичний текст, спілкування, адаптований текст, лінгвістика

Штык И.А. К ВОПРОСУ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АУТЕНТИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ КАК СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья посвящена формированию коммуникативных умений в основных видах языковой деятельности, способствованию качественной подготовке учителя в соответствии с современными требованиями. В статье доказываются преимущества использования аутентичного и обучающего текстов как основного средства формирования коммуникативной компетенции учащихся.

Ключевые слова: коммуникация, компетенция, аутентический текст, общение, адаптированный текст, лингвистика.

Shtyk I.A. TO THE QUESTION OF USING AUTHENTIC TEXTS AS A MEANS OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG PUPILS / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article devotes to the formation of communicative skills in main types of linguistic, in accordance to modern requirements. The goal of this article is to show the qualitative importance of the content of a modern foreign textbook, the advantages of using authentic and teaching texts as the means of forming communicative competence of pupils.

Key words: communication, competence, authentic text, contacts, adapted text, linguistics

Уведення з 1 вересня 2002 року вивчення першої іноземної мови з другого класу більш ніж у 21 тисячі шкіл України зумовило появу нових шкільних навчальних планів, програм, у яких змінюється і уточнюється як зміст, так і структура, з'являються нові

вимоги до сучасного підручника іноземної мови, а також і до викладачів [1]. Ось чому забезпеченість викладачами іноземних мов бажає бути кращою.

Однією з найменш опрацьованих є проблема відбору системи навчальних текстів для введення їх у підручники іноземних мов.

Проблемою відбору текстів займалися окремі дослідники-науковці: Е.І. Пассов, В.Л. Скалкін, Д. Вілкінс, Р. Барт, М.М. Бахтін, Г.І. Богін, І.Р. Гальперін, Н.Д. Зарубіна, І.М. Михаліва та інші.

Існують також дослідження, присвячені окремим проблемам змісту шкільного підручника з іноземних мов (В.Г. Редько, І.Л. Бім, В.В. Раєвський, Н.Ф. Тализіна, С.Г. Шаповаленко), комунікативно-орієнтованому підручнику (Г.В. Богданова, І.С. Казимирова) та інші.

Проте процеси оновлення змісту освіти, у тому числі іноземної мови в загальноосвітній школі, вимагають подальшого вдосконалення означеної вище проблеми. Тому мета цієї статті – показати важливість якості змісту сучасного підручника з іноземної мови, переваги використання автентичного та навчального текстів як важливого засобу формування комунікативної компетенції школярів.

Звичайно, вітчизняними авторами розроблено низку сучасних підручників. З англійської мови – це, наприклад, підручники таких відомих авторів, як В.М. Плахотник, О.Д. Карп'юк; розробки навчально-методичних комплексів Н.К. Скляренко, О.О. Коломінової, Р.Ю. Мартинової; для молодших класів – підручники І.Г. Горець, І.К. Щупак та ін. Із німецької мови – це навчально-методичні комплекси Н.П. Басай, Л.В. Горбач, З.Л. Павлюк та ін; із французької – Н.П. Чумака, Т.В. Голуб, відомий також підручник Н.В. Тучинової та ін.; з іспанської – В.Г. Редько.

Згідно з проектом Державного освітнього стандарту з іноземної мови, сучасний учитель повинен розвивати здібності учнів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу, навчати іноземній мові як засобу спілкування учнів, формуючи в них комунікативні вміння в основних видах мовленнєвої діяльності, оволодіння якими водночас дозволить школярам отримати доступ до інших національних культур і цим самим до світової культури. Ця мета також передбачає взаємопов'язаний комунікативний і соціокультурний розвиток учнів засобами іноземної мови для підготовки їх до міжкультурного спілкування в різноманітних сферах життєдіяльності.

Одним з основних засобів досягнення цієї мети є підручник, який повинен прийти на допомогу вчителям іноземної мови і зміст якого, звичайно, мусить бути підпорядкований меті навчання, забезпечувати всебічний розвиток особистості, достатньо цілеспрямоване й водночас гнучке управління навчальним процесом, формувати і розвивати пізнавальні інтереси учнів, передбачати диференціацію та індивідуалізацію навчання, сприяти розвитку мотиваційної, операційної, емоційно-ціннісної сфер навчальної діяльності учнів тощо [3; 4].

Саме тому тексти підручника іноземної мови повинні містити одиниці, які б відображали найбільш значущі соціокультурні реалії, що виражають, у свою чергу, характерні особливості мовленнєвої й немовленнєвої поведінки певного етномовного колективу, без знання яких неможлива комунікативна діяльність школярів.

На жаль, у повсякденній роботі переважна більшість учителів користується не вітчизняною літературою, а підручниками різних іноземних видавництв, оскільки саме вони, пропонуючи інтерактивні форми роботи, нині якнайкраще відповідають вимогам програми.

Основні типи текстів – це автентичні тексти, у яких зібраний комплекс необхідних мовних і соціокультурних відомостей, що дають можливість створити умови сприйняття тексту саме такі, які близькі до умов, у яких той чи інший текст сприймається носіями мови.

Для прикладу порівняємо теми, ситуації та сфери комунікації популярних зарубіжних підручників (з англійської мови) із поданими в них типами автентичних текстів.

Аналіз зарубіжних підручників дозволяє нам констатувати, що автентичний текст – невід’ємний компонент ситуації, теми і комунікативного наміру, а різноманітність стилів і жанрів автентичних текстів – наслідок власне комунікативного підходу, що сприяє формуванню соціокультурної компетенції учнів.

Варто також звернути увагу на яскраву наочність у презентації текстів у підручниках західноєвропейського зразка, де широко використовується колажування, фотодизайн та інші елементи, що сприяють підготовці учнів до спілкування в умовах реальної комунікації.

Однак і варто зауважити, що ці підручники також не позбавлені недоліків, одним із яких є цілковита відсутність країнознавчого матеріалу.

Сьогодні недостатньо просто володіти іноземною мовою. Для того щоб комфортно почуватись у країні, мова якої вивчається, необхідно вміти спілкуватися на міжкультурному рівні, знати звичаї та традиції, побут, культуру, особливості менталітету народу, мову якого учні вивчають. Тому й тексти підручників повинні містити тексти такого змісту.

Ми погоджуємося з визначенням М.О. Фасенової, яка під культурою спілкування розуміє високо розвинуте вміння здійснювати комунікацію згідно з нормами, які склалися історично в певному мовному колективі, з урахуванням психологічних механізмів впливу на адресата, використовуючи лінгвістичні засоби і способи реалізації такого спілкування з метою досягнення запланованого прагматичного результату [4, 7].

Саме тому, на наш погляд, тексти сучасного підручника іноземної мови мають бути більш автентичними і містити матеріал із країнознавства та лінгвокраїнознавства, формуючи соціокультурну компетенцію учнів.

Під автентичним текстом ми розуміємо такий текст, що “відповідає оригіналові; справжній, дійсний, який походить з першоджерела” [2, 20] і за необхідності є адаптованим до умов вітчизняної школи, а разом із цим і до процесу навчання іноземних мов.

Що стосується навчального тексту, то більшість учених вважає, що це текст, який використовується з навчальною метою. Але серед дослідників-науковців існує думка, що навчальним варто називати або текст, складений автором навчального посібника, або спеціально адаптований текст із певною навчальною метою. Автентичні ж тексти, які використовуються в процесі навчання, не входять до цієї категорії.

З одного боку, це може бути текст, який створився в природній ситуації з певною комунікативною метою, а, з іншого – текст, що використовується в навчальному процесі без будь-якої адаптації. Із тим, щоб запобігти подібній термінологічній плутанині, пов’язано виникнення в методичній літературі визначення навчального тексту.

Ми поділяємо думку С.К. Фоломкіної, яка вважає, що під навчальним текстом належно б розуміти будь-який текст, який використовується в навчальному процесі, незалежно від того, чи є він оригінальним, чи складений авторами навчальних матеріалів [5, 127].

У сучасній зарубіжній методиці існує думка, що автентичні тексти можуть містити велику кількість незнайомого мовленнєвого матеріалу, але школяр може зрозуміти текст за допомогою додаткових ілюстративних елементів, різного роду пояснювальних “фільтрів”. Інакше кажучи, яким текст є в умовах реальної комунікації, таким він і повинен бути і в навчальному виданні, адже це – засіб соціальної комунікації, який виступає як елемент внутрішньокультурної і міжкультурної комунікації. Саме за допомогою тексту учні включаються до умов реальної комунікації, які повинні бути представлені в навчальному процесі за своїми основними характеристиками.

Спілкування школярів на основі тексту підручника часто носить формальний характер, а сукупність текстів підручників іноземних мов, яка використовується в процесі навчання, за результатами аналізу шкільних підручників і проведених нами спостережень за навчальним процесом, сьогодні не зовсім сприяє особистому самовираженню індивіда, недостатньо збуджує й формує комунікативну компетенцію школярів. Відомо, що навчально-виховний процес у переважній більшості українських шкіл здійснюється в штучних умовах спілкування, тобто поза контекстом з носіями мови, що вивчається. А за таких умов найкращих результатів можна досягти лише на основі дидактично доцільно і методично виправдано відібраних текстів, відповідно до вимог програми, вікових, індивідуальних, творчих особливостей та інтересів учнів.

Саме таких текстів, у змісті яких не порушувалась би нормативність мови і які виконували б функцію засобу формування комунікативної компетенції, пізнавальних інтересів учнів, вмотивовували б їхню навчальну діяльність і склалися з різноманітних матеріалів презентації – друкованих та аудіотекстів різних жанрів, малюнків та ілюстрацій, що стимулюють спілкування, матеріалів преси, колажів, інструкцій та оголошень, графіків, креслень, бланків і формулярів – словом, усіх видів інформації та різних шляхів їх презентації, які учні регулярно використовують у своїй навчальній діяльності.

Тексти сучасного підручника повинні бути прикладом розв’язання завдань формування комунікативного мінімуму, містити навчальний матеріал, необхідний для оволодіння спілкуванням у межах, визначених програмою; зберігати всі параметри як лінгвістичної, так і комунікативної одиниці (цілісність, соціальну й ситуативну обумовленість, адресованість реципієнту, жанрову й стилістичну приналежність); відповідати стилям і жанрам природного мовлення. А отже, постає питання про підбір і організацію таких текстів, які справді відповідали б означеним вище критеріям.

Звичайно, на початковому етапі вивчення іноземної мови для більшої ефективності належало б використовувати спеціально складені тексти, коли учні мають ще досить невеликий лексичний запас і не сформовані основні вміння говоріння, читання. Ця група відрізняється тим, що в реальній комунікації таких текстів не існує, вони створюються авторами навчальних посібників, які з самого початку передбачені для використання в навчальному процесі. У таких текстах повинен зберігатися принцип поступового ускладнення, який забезпечить їх ефективне засовення. Але через певний час, коли спеціально створені тексти незадовольнятимуть як учителя, так і учнів, варто використовувати тексти, які адаптовані з певною навчальною метою. Серед них можуть бути тексти зі значною адаптацією або близькі до автентичних. Особливістю адаптованих текстів, яка відрізняє їх від спеціально створених, є те, що вони створюються в процесі реального спілкування для реалізації певного комунікативного наміру, тобто містять усі риси природних текстів. Але при їх використанні в навчальному процесі автор опрацьовує адаптовані тексти у відповідності з певною навчальною метою, робить їх зрозумілими для школярів, зберігаючи принцип поступового ускладнення.

При цьому вигляд і ступінь адаптації текстів залежить від рівня володіння мовою, психологічних і вікових особливостей, інтересів учнів.

Поступово ступінь адаптації необхідно зменшувати і завершувати цю групу повинні автентичні тексти, використання яких дає можливість познайомити школярів із стилями та жанрами найбільш поширених у природному мовленні, з якими вони, можливо, зустрінуться в умовах реальної комунікації.

Методично невиправданим, на наш погляд, є використання текстів, відібраних до підручників іноземної мови лише на основі одного комунікативного фактора – тематичного. Відігравати важливу роль тут повинна також і ситуативна спрямованість (потенційне співвідношення тексту з конкретною ситуацією) і тематичне маркірування (наявність кожного тексту в розкритті загальної теми).

Необхідно також зауважити, що мова сама по собі – явище глобальне. Величезну різноманітність форм неможливо подати у зв'язку з обмеженим часом навчального процесу. Ось чому дуже важливо відібрати ту частину навчального матеріалу, яка б була найбільш функціонально значущою.

Отже включення спеціально організованих, дидактично доцільно й методично виправдано відібраних автентичних текстів для вивчення іноземної мови в навчальних закладах на будь-якому етапі є виправданим і, більш того, оптимальним рішенням, адже навчання іноземній мові може бути більш ефективним саме завдяки текстам сучасного підручника іноземної мови, зміст яких повинен:

- враховувати потреби школяра в спілкуванні,
- бути комунікативно спрямованим,
- містити соціокультурну, країнознавчу, лінгвокраїнознавчу інформацію,
- активізувати навчально-пізнавальну активну діяльність учня,
- формувати його комунікативну компетенцію як важливу рису творчої особистості.

Навчання іноземній мові може бути більш ефективним саме завдяки текстам сучасного підручника іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державні стандарти базової і повної середньої освіти. Освітня галузь “Мови і літератури” (Іноземні мови) // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №1. – С. 48-54.
2. Новий тлумачний словник української мови: У 4 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Аконіт, 2001. – Т. 1. – 230 с.
3. Склярєнко Н.К., Голованчук Л.П. Навчання спілкування англійською мовою на основі національних культур англійськомовних країн // Міжнародна науково-практична конференція, присвячена пам'яті В.Л. Скалкіна. 18-19 грудня 1998 р. – Одеса: Астропринт. – 1998. – С. 34-37.
4. Фаєнова М.О. Обучение культуре общения на английском языке: Науч.-теор. пособие. – М.: Высшая школа, 1991. – 144 с.
5. Фоломкина С.К. Функции текста в обучении иностранному языку // Сборник научных трудов МГПИИЯ им. М. Тореца. – Вып. 217. - М., 1983.– С. 127.